

Това
НЕ Е
краят
на
КНИГИТЕ

.....

Умберто Еко
Жан-Клод Карьер

enthusiast

Това
НЕ Е
крат
на
КНИГИТЕ

Умберто Еко
Жан-Клод Карьер

Превод от френски: Силвия Колева

enthusiast

София, 2022

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Каталогизация в публикацията

Еко, Умберто, 1932 – 2016

Това не е краят на книгите / Умберто Еко & Жан-Клод Карриер; взел интервюта, предг. Жан-Филип гьо Тонак; прев. от фр. ез., бел. Силвия Николай Колева. – София: Enthusiast, 2011, 2022

ISBN 978-619-164-454-4

002.19(091)

1. Книга – история
2. Книгознание

Оригинално издание:

N'espérez pas vous débarrasser des livres / Jean-Claude Carrière & Umberto Eco; entretiens menés par Jean-Philippe de Tonnac. – Paris: B. Grasset, 2009.

ISBN 978-2-246-74271-5

Jean-Claude Carrière, Umberto Eco, Jean-Philippe de Tonnac

N'espérez pas vous débarrasser des livres

Copyright © Éditions Grasset & Fasquelle, 2009

Научен редактор доц. д-р Милена Иванова Цветкова

© Жан-Филип гьо Тонак, взел интервюта, предговор, 2011, 2022

© Жан-Клод Карриер, автор, 2011, 2022

© Умберто Еко, автор, 2011, 2022

© Силвия Николай Колева, превод, бележки, 2011, 2022

© Яна Аргиропулос, дизайн на корицата, 2022

© Enthusiast – запазена марка на

„Алто комюникейшънс енд пъблишинг“ ООД, София, 2011, 2022

Съдържание

Трима европейци за книгата като медия	7
Предговор	19
Увертюра: Книгата няма да умре	28
1. Няма нищо по-нетрайно от трайните носители	35
2. На кокошките им трябваше цял век, за да се научат да не пресичат пътя	59
3. Изредете поименно всички участници в битката при Ватерло	79
4. Отмъщението на „изключителните“	94
5. Всяка публикувана днес книга е постинкунабул	125
6. Книги, които искат на всяка цена да се доберат до нас	162
7. Знанията си за миналото дължим на кретени, малоумници или врагове	184
8. Суетата не прощава: автори откачалки и техните „медьоври“	199
9. Възхвала на глупостта	217
10. Интернет, или невъзможността за <i>damnatio metoriae</i>	238
11. Цензура с огън	249
12. Книгите, които не сме прочели	269
13. Книги върху олтара и книги в „ада“	286
14. Какво ще стане с вашата библиотека след смъртта ви	317
Библиографии	329
Индекс	341

Трима европейци за книгата като медия

Това е най-човешкият разговор за книги, публикуван някога.

Двама почти 80-годишни мъгреци, които нямат какво да губят, нито се борят за кариера или поклонници – ни съобщават истината за миналото, за настоящето и за бъдещето на най-старата медия – книгата. Които се оказват едно и също. Уроборосът е в апогея си.

Всъщност, в света не са много хората, които могат от по-добра позиция да обсъдят едновременно миналото, настоящето и бъдещето на книгата.

Настоящото издание е уникално с шанса, който ни дава да присъстваме на беседа между двама от най-умните мъже – Умберто Еко и Жан-Клод Карьер, необикновени читатели, писатели и прочути колекционери на книги. Уникалното на беседата е и в тангема – представител на гутенберговата цивилизация – цивилизацията на печатното слово, и представител на антигутенберговата цивилизация – цивилизацията на образа, са единодушни, че книгата стои в началото на всички цивилизации и няма как цивилизован човек да дочака нейния край.

Във време на агресивен профетизъм, на милитаристичен тип дебати и контрадебати, на гръмки дихотомични

анализи и пазарни войни за облика на книгата трима мъдри мъже се забавляват. Обединили тройна доза ерудиция и остроумие, Еко, Карьер и Тонак пожелават цял свят да ги чуе: Това, което се случва днес, не е краят на книгата! И ни припомнят такива факти от генезиса и биографията ѝ, че дори разколебаните да се съгласят: Мисията на гробарите на книгата – невъзможна.

Записът на интервюта под наслов „Не се надявайте, че ще се отървете от книгите“¹, уницирани и водени от френския журналист и писател Жан-Филип дьо Тонак, покрива няколко частни срещи² през 2009 г. на две места в различни сгради – в жилището на Жан-Клод Карьер в Париж и в планинската къща на Умберто Еко в Монте Чериньоне, Италия. В продължение на целия разговор Еко и Карьер отговарят на общо 64 въпроса.

Българското издание

Българското издание е наградено с уникален справочен апарат, който отсъства във френския оригинал. На фона на онлайн изобилюето предлагаме една книга, която дава

¹ Това е заглавието на френския оригинал на книгата. До средата на 2011 г. е издадена в 17 сгради под идентични или напълно различни заглавия. В относително дословен превод звучат така: на италиански „Не очаквайте да се отървете от книгите“, на румънски „Надяваме се да не се отървем от книгите“, на полски и турски „Не мисли, че ще се отървеш от книгите“, в Бразилия „Не разчитайте на края на книгата“, на испански „Няма да има край на книгите“, на английски „Това не е краят на книгата“, на немски „Голямо бъдеще за книгите“, на португалски „Обсесия от пожар“ („Пазители от огъня“).

² Тримата събеседници имат и други съвместни изяви. В популярната по цял свят книга „Беседи за края на времената“ от 1998 г. участват отново Жан-Клод Карьер и Умберто Еко, а въпросите са задавани пак от Жан-Филип дьо Тонак (виж „Библиографии“). Умберто Еко е автор на заключението на енциклопедията „Смъртта и безсмъртието“ от 2004 г., в чийто екип е Жан-Филип дьо Тонак (виж „Библиографии“). Еко е обект и на други интервюта на френския журналист (виж напр.: Еко, Умберто. За всеки случай: Катрин Давид, Фредерик Льонар и Жан-Филип дьо Тонак разговарят с Умберто Еко; Прев. [от фр.] Излика Луканова // Демократически преглед, 2001, № 47, с. 328-358).

на читателя повече, отколкото му е нужно от една книга. Даваме повече ефективни ракурси за достъп, така че тази книга да стане първоизточник за многократни справки и приоритетен извор за аргументи и нови идеи.

Водещ паратекстов масив са обяснителните бележки. Беседата между тримата ерудирани европейци е със силно фактологичен характер и това обстоятелство провокира генерирането на 464 препратки към заглавия на произведения, цитати и библиографски описания на книги, стотици исторически и съвременни факти, имена на исторически и религиозни личности, автори, издатели, колекционери, художници, режисьори, актьори, учени, политици и др.

Библиографиите са другият допълнителен елемент, който подсилва информационната стойност на изданието. Съставена е максимално пълна и актуална библиография на книгите на тримата автори – Еко, Карьер и Тонак. Заглавията на всеки от тях са описани на оригиналния им език (френски и италиански), а където съществуват, са отразени и най-новите преиздания. Персоналните библиографски списъци са подредени в обратен хронологичен ред – от 2011 г. назад, като всеки от списъците започва с издадените на български език произведения. Всяка библиография е разделена на две части – „книги“ и „романи“ (и тримата са автори на изследвания, енциклопедии, монографии, но и на художествена литература). Само в библиографията на Умберто Еко се появява и трета част – „книги за деца“. Филмография не е отразена, макар и тримата да имат екранни изяви. Решението за това се основава на две съображения: първо, темата на настоящата книга са единствено книгите, и второ, поради рационалността на обема – филмографията само на Карьер наброява 217 заглавия.

Индексът е третият надграждащ оригиналното издание елемент. Представява азбучен показалец с над 1500 имена и ключови думи. Организиран е не само по термини, а и по смислови клъстери и понятия, с което обогатява и,

защо не, подстрекава търсенето с кръстосани препратки между думи, лица или заглавия на произведения.

Енциклопедичен обхват

„Това не е краят на книгите“ е панорама на света от древността до днес, показана през историята на книгата. Това е цяла енциклопедия от интересни факти и истории, разказани с холивудска образност и артистизъм. Има и много истини, понякога болезнени, но рядко изричани от когото и да е – за авторите, за книгите им, за писането, за четенето, за гледането на филми, за екранизациите на книги, за образованието, за политиците, за библиотекарите, за книготърговците, за антикварите, за книгоиздателите, за продуцентите, за цензорите, за студентите и университетските преподаватели...

Разговорът е толкова непресторен и жив, че на читателя многократно ще му се прииска да се намеси, да добави свой пример, да се присъедини към някоя от гледните точки, да влезе в спор с Еко или с Карьер, да се вклини в дебатите с подминат от водещия още по-актуален въпрос.

Журналистът Жан-Филип дьо Тонак кани Умберто Еко и Жан-Клод Карьер точно в навечерието на бума на електронни книги да концентрират мислите си върху съгбата на книгите от хартия. Тримата си устройват своеобразен шампионат със знания по десетки теми – от Сътворението на света до интернет, от културата на безкнижните племена до епидемията от автори откачалки и малоумни книги.

Сред обговорените тематични полета са: история на писмеността, еволюция на книгата, масовото унищожаване на книги („цензура с огън“) и масово нежеланите книги („книги в Ада“), за книгите, оцелели благодарение на крадци, за книгите, които никога не е виждал, и за книгите, за които нищо не знаем, за книжната зависимост, за мнемотехниките в древността и съвременните носители на памет, за

съвременното състояние на знанията, четенето, библиотеките, кинотеките и филмотеките, за диктатурата на информацията и интернет, за неуморимостта на лъжеучените, безумните автори, снобите и глупациите, за симптомите на настъпващото невежество гори сред образованите. И доколкото и двамата автори честно си признават, че „обожават глупостта“, разказите им изобилстват със смешни, куриозни и цинотски сюжети.

Отправна точка на целия разговор в книгата е тезата на Умберто Еко още от 1994 г.³, че точно като чукът, лъжицата, гдетото или колелото книгата е завършено изобретение. Щом веднъж си постигнал съвършенство, няма какво повече да постигаш. Предметът за четене е „перфектен“. Книгата е пределът на съвършенството.

Следователно, на съвременницата ни – печатната книга, едно от двете неща ще ѝ се случи: или ще продължи да бъде средство за четене, или замяната ѝ ще наподобява това, което книгата винаги е била, далеч преди изобретяването на печатарската преса – медия (medium) на четенето.

В тази книга първата прогноза на Еко за бъдещето на книгата се събира със следващата му ключова прогноза от 1996 г., че естественото движение на нашата цивилизация е „от интернет към Гутенберг“, тъй като „интернет ни върна в азбучната ера“. Затова, казва професорът, „спете спокойно! Книгата няма къде да се скрие.“⁴

Въпреки това успокоение, ако сме от читателите, страдащи от обесивно-компулсивно разстройство и мрач-

³ Виж: Eco, Umberto. The Future of the Book. From the July 1994 symposium „The Future of the Book,“ held at the University of San Marino // The Future of the Book. Ed. By Geoffrey Nunberg. Berkeley: University of California Press, 1997. 250 p.; Еко, Умберто. Бъдещето на книгите // Култура, XL, № 23, 7 юни 1996, с. 10-11.

⁴ Виж: Eco, Umberto. From Internet to Gutenberg 1996: A lecture presented by Umberto Eco at Columbia University, The Italian Academy for Advanced Studies in America. November 12, 1996 // Columbia University. 1996. Available from: <http://www.columbia.edu/cu/casaitaliana/internet.htm>; Еко, Умберто. От интернет към Гутенберг // Понеделник, 2004, № 5-6, с. 103-108.

ни мисли за бъдещето на книгата, можем да започнем четенето от този момент в разговора:

Какво означава „книга“? – гласи въпросът на Жан-Клод Карьер. Отговорът на Умберто Еко: всички онези „артефакти“, върху които има символна история.

Това е била книгата преди 4000-5000 години, това ще бъде и след още толкова. След 4000-5000 години нищо чудно върховата иновация да са отпечатаните хартиени книги, а електронните да са пазен в креонов кубъоз музеен експонат. Но името на изобретението ще бъде винаги „книга“.

Едва ли гетето Йохан Гутенберг не е използвало гумата „книга“. Едва ли предприемачът Гутенберг не е наричал „книга“ своето машинородено творение от напечатани листове. Едва ли печатарят Гутенберг би възразил на семиотика Умберто Еко: всеки предмет, който на нас ни прилича на книга, си е книга и винаги е бил книга.

В допълнение двамата интелектуалци разпознават като „книга“ както нивата пред орача, така и голото женско тяло пред печатаря от романа „Паулиска“.

За първите неща в историята ни – това е един от енциклопедичните аспекти на разговора „Това не е краят на книгите“. Жест към любознателните читатели са отговорите на следните въпроси:

- Кои са първите книги?
- Кои е първият автор?
- Кои е първият издател?
- Кои са първите езиковеди и първите граматичи?
- Кои е първият човек, който четял, без да си мърда устните?
- Кои е първият, който е пишел за пари?
- Кога се появяват първите подвързани печатни книги?
- Кои пръв открива, че китайските идеограми имат иколичен произход?
- Кои пръв описва виртуалния свят и теорията за „време-пространство“ на Айнщайн?

- Кои пръв описва „киното“?
- Кои пръв се обявява против смъртната присъда?
- Кои е първият камикадзе?
- Коя е първата флашка?

Енциклопедичността на съдържанието се погасява и от споделените множество липсващи до момента отговори:

- Писал ли е Христос?
- Кои автор в историята може да се оприличи на интернет?
- Коя е най-красивата книга на света?
- Коя е една от най-опасните книги на света?
- Кои книги не са за четене?
- Кои книги не се пишат за пари?
- Кои европейски народ единствен все още пише писма на ръка?
- Кога автори на книги са скандирали „Долу книгите!“?
- Кои са „разрушителите“ или „трошачите“ на книги?
- Къде са най-ниските тиражи на бестселъри?
- Къде се ражда идеята за убийство в библиотеката от романа „Името на розата“?
- Какво не са предсказали фантастите?
- Коя ще е най-търсената професия в бъдеще?

Адреналинът на читателя би се покачил от груг аспект на книгата – провокативните твърдения, неочакваните и дори скандални тези:

- Книгите, които са достигнали до нас, не са непременно най-добрите, а по-скоро онези, които са били в състояние да преминат „редакционния филтър“.
- Истината е на ходилата на Буда или в пепелта на опожарените библиотеки.
- Надписите, които разчитаме от древни цивилизации, вероятно са безсмислици или шега на дровен граскач.
- Знанието, което сме свикнали да наричаме фундамен-

тално, е неточно, филтрирано, фрагментарно и случайно, защото „знанията си за миналото гължим на кретени, малоумници или врагове“.

- Да не вярваме сляпо на преводачи и преписвачи, тъй като „всички тези етапи застрашават гостоверността на посланието“.

- Не каноничните четири евангелия, а единствено гностическото Евангелие от Тома предава дословно гумите на Исус.

- Реалният изобретател на християнството е апостол Павел.

- Античните библиотеки съвсем не са били богати: „когато си представяме библиотеките на Античния свят, винаги преувеличаваме мащаба им“.

- Драскането по книгите и писането в полетата е важно за историята.

- Идеалният читател е най-извратеният читател.

- Колекционирането на книги е процес, сходен на мастурбацията.

Със следващия кръг от теми събеседниците Еко и Карьер атакуват пуританизма спрямо книгите и четенето, оспорват редица клишета за правилата и благоприличието:

- За четенето в тоалетната;

- За непедagogичните начини да се насърчи четенето;

- За еротичната и порнографската литература;

- За ползата от прилепите и книжните червеи в библиотеката;

- За библиокоста, или масовото унищожаване на книги и библиотеки;

- За крадците на книги;

- За пиратството на книги;

- За комбинираните продажби на книга с вестник;

- За олекотените версии на книги⁵;

⁵ Жан-Клод Карьер е против тази процедура, но не и Умберто Еко, който-

- За комиксите;
- За отношението книга – екранизация;
- За компютърните игри;
- За техноформите на книгата;
- За безпомощността на новите носители на информация: можем все още да четем текст, напечатан преди 500 години, но не можем да разчетем дискета или CD-ROM, които са създадени само преди няколко години.

Професиите в книгоиздаването и самите издатели са имали шанса да заемат средишно място в беседата „Това не е краят на книгата“. Неслучайно в настоящия разговор Умберто Еко не пропуска да спомене, че е ръководител на магистърска програма за бъдещи издатели в Болонския университет. Нима има друго звено в жизнения цикъл на книгата с, така да се каже, диспечерска роля в нейната съдба? Всяка история, с която двамата интелектуалци иронизират невежеството и нарцисизма сред издатели и писатели, е заредена с много поука. Любима на Еко се оказва съчинената от самия него интрига с автора фантом Мило Темешвар и насляпо доверяващите се на измислицата издатели, литературни агенти и писатели⁶.

Още три теми обвързват настоящата беседа с книгоиздаването:

- За самиздат или системата на „се-фе-тата“ (описана още в „Махалото на Фуко“);

то логично на разбиранията си в средата на 2011 г. обяви, че е създадал easy-to-read версия на „Името на розата“, което предизвика буря от възмущение сред литературните.

⁶ В този контекст е и ироничното отношение на Умберто Еко към Дан Браун и бестселърите му. Интересна беше случката, която професорът разказа по повод настоящата книга пред бразилското списание *Sabático*. На премиерата на „Шифърът на Леонардо“ в Ла Скала Дан Браун го приближил с думите: „Може и да се учудите, но аз харесвам книгите ви. А авторът на „Името на розата“ и „Махалото на Фуко“ му отговорил: „Не че аз не ви харесвам. Аз ви създадох (сmee се).“

- За суетното книгоздаване или *vanity press* (познато също от „Махалото на Фуко“);
- За глупостта, тесногръдието и недалновидността на издателите.

Последната тема е пряко свързана със споменатата по-горе девиантна ситуация, че книгите, които са достигнали до нас, не са непременно най-добрите. Днес не познаваме множество велики произведения просто защото столетия след създаването или цензурирането им не са преиздадени (например френските поети от XVII век, изгорени на клада заедно с книгите им заради хомосексуалност).

А дали издателите са далновидни? Със залп от примери Умберто Еко ни вкарва в кухнята на книгоиздателските решения, за да докаже тезата си, че издателите са герои в отделна глава от историята на невежеството. „Не съществува такова нещо като безпогрешен усет на издателските къщи – категоричен е професорът. – Издателите са доказали, че са достатъчно глупави да откажат някои шедьоври.“ Начаса се сещаме за „Вътрешните рецензии“⁷, както и за неотдавнашната рецензия в „Амазон“, където американски читател съветва продавания автор господин Достоевски следващия път да избере по-приятни за американското ухо имена, както и по-познато място на действието вместо далечна Русия.

Едва ли има читател, който да се съмнява, че няма да получи и персонална информация за библиофилите Умберто Еко и Жан-Клод Карьер. В тази книга те признават:

⁷ Пародията „Вътрешни рецензии“ (*Dolenti declinare: rapporti di lettura all'editore*) е част от една от първите книги на Умберто Еко „Минимум дневник“ (*Diario Minimo*, 1963) и е публикувана на български език в различни преводи. Виж: Еко, Умберто. Вътрешни рецензии: Миниатюри. Прев. [от итал.] Минка Златанова. // Съвременник, XXV, 1997, № 4, с. 390-400; Еко, Умберто. За съжаление се отхвърля: Рецензии за издателя: [Откъс от кн. Минимум дневник]. Прев. Нева Мичева. // Алтера, 2005, № 7, с. 12-21.

- Какви ценности притежават и какъв е обемът на личните им колекции от книги.
- Кои книги им липсват в колекциите.
- Кои книги ще се опитат да спасят, ако в къщите им избухне пожар.
- Кои са непрочетените от двамата книги.
- Какви са плановете им след смъртта. Тук естествено става дума за осиротелите им книжни колекции.

В тази книга има и още един аспект, който подсилва мотивацията за четене с национален импулс. В безбройните онлайн коментари на читателите по цял свят не са рядкост и такива, които препоръчват „Това не е краят на книгите“ само защото в нея е спомената родната им страна, местен културен обект или велика личност сънародник.

Да, събеседниците засягат и темата „България“. Жан-Клод Карие целенасочено и гвукратно привежда примери от България и винаги с респект: веднъж за тракийските съкровища и за римския колизеум в софийския хотел „Арена Сердика“, втори път за траките като народ без писменост. Умберто Еко също споменава България, но за съжаление в контекста на неособено лицепрятния италиански афоризъм, че „човек не може да бъде голям български поет“.

Каквито и да са мотивите ни да прочетем тази ерудирана книга за книгите, едно е сигурно – ще открием за четене нови автори и неподозирани заглавия.

Защото „краят“ продължава.

Финалистки насторения винаги ще има. Важното е да продължаваш да употребяваш книгите по предназначение. Да преровиш цялото знание от миналото, да извлечеш поуките и да не се самозомбираш, че било човешко да се грешу. Ако наблягаш на две бутилки уиски на ден, вместо да наизустиш едно стихотворение или да решиш една кръстословица, те чака преждевременна демения – предупреждава Умберто Еко. Ако пък запомняш всичко, което четеш,

рисувах отново Умберто Еко да дефинира състоянието ти – „гениална изкуфялост“.

А най-важното е, когато търсиш края на книгите, в никакъв случай да не мислиш за белите маймуни⁸.

Милена Цветкова,
научен редактор

⁸ Аллюзия с разказаната от Кариев притча за внезапния блокаж на Александър Велики в порива му да прочете бъдещето, когато в последния момент обучаващата го гадателка го предупреждава да не си и помисля за „лявото око на крокодила“. Всъщност, първоизворът е древната китайска притча „Не мисли за белите маймуни“, послужила за концептуална рамка на едноименния руски филм от 2008 г. „Не думай про белых обезьян“ – за обсесята, за натрапчивата мисъл, алегорично представена в преследващия те образ на белите маймуни, напомнящи за несъстоялия се опит да станеш личност и за извършеното прегателство.

Предговор

Книгите трябва да се издават в малък формат:
съдържат толкова малко идеи.

Георг Кристоф Лихтенберг⁹

Ceci tuera cela. „Това ще убие онова. Книгата ще убие сградата.“¹⁰ Юго слага тази знаменита фраза в устата на Клог Фроло, архидякон от катедралата „Нотр Дам го Пари“. Несъмнено архитектурата няма да умре, но ще загуби функцията си на знаме на една култура, която постоянно се видоизменя и преобразува. „Когато я сравняваме с мисълта, която се превръща в книга и за тази цел са ù гостатъчни само малко хартия, мастило и перо, как да се учудваме, че

⁹ Георг Кристоф Лихтенберг (1742-1799) – немски учен, професор по физика и математика, сатирик, един от най-големите световни майстори на афоризми. Самият той е наричал себе си „Голямата (дебелата) книга“.

¹⁰ Цитат от романа „Парижката Света Богородица“ (кн. V, втора глава): „Това ще убие онова. Книгата ще убие сградата. Преди всичко това бе мисъл на свещеник. Ужас на духовно лице пред един нов фактор – печатницата. Уплаха и изумление на служител на олтара пред ослепителното изобретение на Гутенберг. (...) Тази мисъл означаваше: „Книгопечатането ще убие църквата.“ Но под тази първа и несъмнено съвсем проста мисъл ние смятаме, че се криеше друга, по-оригинална. (...) Архидяконът искаше да каже: „Печатницата ще убие архитектурата“ (Юго, Виктор. Парижката Света Богородица. Прев. от фр. Лилия Сталева; Прев. на стиховете Пенчо Симов. София: Отечествово, 1987).

човешкият ум напуска архитектурата заради книгопечатането?¹¹ Нашите „каменни библии“ не са изчезнали, но съвкупността от създадените най-напред ръкописни, а после и печатни текстове, истински „мравуняк от човешки умове“, „кошер, събрал цялото въображение на света и всички човешки идеи – златокрили пчели, дошли заедно с меда си“¹², внезапно в края на Средновековието ги измества по необясним начин. Така е и с електронната книга. Тя може накрая да се наложи над печатната си посестрима, но имаме малко основания да смятаме, че ще я прогони от домовете и навиците ни. Така че e-book-ът няма да убие печатното книжно тяло. Както Гутенберг и гениалното му изобретение не са премахнали веднага използването на кодексите, нито пък кодексите са унищожили начаса търговията с папирусите и свитъците.¹³ Практиката и навиците съжителстват успешно, а и ние изпитваме огромно удоволствие, когато разперваме все повече и повече ветрилото на възможностите си. Та нима филмите убиха живописата? И нима телевизията уби киното? Е, добре дошли при графичните процесори и периферните устройства за четене, които само с помощта на един екран ни гарантират достъп до цифровизираната световна библиотека.

¹¹ Продължение на цитата, в превод на Лилия Сталева (в различните издания на книгата има малки, по-скоро стилистични, отколкото смислови разлики в превода ѝ).

¹² В превода на Лилия Сталева текстът е редактиран така: „Мравуняк на човешките умове. Кошер, в който човешките въображения – златни пчели – донасят своя мед.“

¹³ Свитъкът (папирусовият волумен) и кодексът (пергаментовата тетрадка) са предгутенберговите форми на книгата. Свитъкът се образува от папирусови листове, свързани в дълги ленти и навити на руло (римляните наричат свитъка *volumen*, а гърците – *tomos*). Рулото се развива постепенно с четенето, а завитите му краища крият текста отляво и отдясно (ако е навито хоризонтално) или отгоре и отдолу (при вертикално руло) на четивното поле. В по-късно време листовете от папирус или пергамент вече се подреждат един под друг и се съединяват в блок или кодекс (лат. *codex*). Тоест следващата предгутенбергова форма е шпата книга, съставена от подвързани листове, която се чете чрез прелистване.

Всъщност най-важното е да разберем какво ще доведе със себе си четенето от екрана и как то ще промени стереотипите ни, след като до ден днешен сме чели, разлиствайки страници. Какво ще спечелим от нашествието на тези нови малки светещи книжки и преди всичко какво ще загубим? Може би поостарелите си навици? Както и витаещия около книгата божествен ореол, с който, поставяйки я върху олтара, я е дарила цивилизацията ни. А също и неповторимата интимност между автора и читателя, която ще бъде труднопостижима поради съблазнителния изобилен поток от текстове. Също и уединението, на което книгата беше символ, а следователно и някои навици на четене. „Като разкъсва древната връзка между речта и материалното ѝ превъплъщение в книга – каза Роже Шартие¹⁴ по време на тържествената си встъпителна лекция в Колеж дьо Франс, – дигиталната революция налага радикална ревизия на движенията и представите ни, които до този момент сме свързвали с писането.“ Вероятно това са дълбоко разтърсващи психиката ни явления, но вече се възстановяваме от шока, предизвикан от появата им.

Смисълът на беседите между Жан-Клод Карьер и Умберто Еко не е да определи природата на преобразуванията и сътресенията, които може да причини в голям (или малък) мащаб бумът на електронната книга. При нас ги води техният опит на библиофили и колекционери на старинни и редки книги, на търсачи и преследвачи на инкунабули, които ни навежда на мисълта, че подобно на колелото книгата е пределът на съвършенството в полето на въображение-то... Когато цивилизацията изобретява колелото, тя е обречена до ден днешен да го възпроизвежда *ad nauseam*¹⁵. Дали ще предпочетем да наречем първите кодекси (появили се

¹⁴ Роже Шартие (р. 1945) – френски историк, професор в Колеж дьо Франс, специалист по история на четенето, книгата и книгопечатането.

¹⁵ *Ad nauseam* (лат.) – до втръсване.

около II век) първообрази на книгата, или мислено ще изпратим изобретяването ѝ при по-древните от тях папируси, пред нас е „съръжение“, което, независимо от многобройните си трансформации, е останало изключително вярно на себе си. Книгата е един вид „колело на знанието и въображението“: не могат да го спрат никакви технологични революции, никакви ясно проявени или усещани като бъдещи заплахи. А щом това успокояващо уточнение е вече налице, истинският дебат може да започне.

Книгата се готви да осъществи своята технологична революция. Само че какво е книга? Какво представляват книгите по етажерките на библиотеките в домовете ни, по лавиците на библиотеките по целия свят, криещи между кориците си знанията и мечтите на човечеството, натрупани от времето, когато то се е научило да пише? Каква представа си изграждаме чрез тях за одисеята на човешкия ум и дух? Какви огледала ни подават те? Като отчитаме само пяната на книжното производство – шедьоврите, около които се съгражда културният консенсус на света, верни ли сме на тяхната функция, повеляваща ни да съхраним на сигурно място всичко, което е заплашено от разрушителното дело на забравата? И дали няма да се окаже, че образът ни е друг – по-малко ласкателен за самите нас, и да си дадем сметка за изключителната интелектуална нищета, която *също* е характеристика на това писмено изобилие? Дали книгата непременно е символ на нашия прогрес, целящ да ни накара да забравим мрака, от който все смятаме, че завинаги сме се измъкнали? И какво точно ни нашепват книгите?

Към безпокойството за природата на свидетелствата, помагащи ни да опознаем по-честно себе си и които ни предоставят библиотеките, се прибавя и въпросът какво точно е достигнало до нас. Дали наистина книгите са вярно отражение на онова, което човешкият гений е създал с повече или по-малко вдъхновение? Щом си загадем този въпрос, ни обземат смут и объркване. И тогава изведнъж се сещаме за

жаравите, които все още изпепеляват толкова книги! Като че ли всички тези книги и свободата на човека да изрази мнението си са родили също толкова цензори, фанатично загрижени да надзирават използването и разпространението им, а понякога и да ги конфискуват завинаги. А когато няма организирано унищожение, книгите замлъкват в пламъците на огъня – заради простата му страст да изгаря и да превръща всичко в пепел, а кладите сякаш се подпалват една от друга, и то до такава степен, че у нас се заражда мисълта дали в неуправляемото им изобилие те не играят ролята на регулатори и не узаконяват процеса на естествения подбор. В такъв случай в историята на създаването на книгите не влиза ли като неразделна част и „библиокоствът“¹⁶ с непрестанното си свойство да се възобновява? Цензурата, невежеството, драстичната глупост, Инквизицията, аутодафетата, небрежността, разсеяността и пожарите са причинили толкова фатални поражения по пътя на печатното слово... Всички усилия книгите да се архивират и запазят не са попречили безброй „Божествени комедии“ да останат завинаги непознати.

По време на прекъсването ни и възобновявани разговори, състояли се в дома на Жан-Клод Карьер в Париж и в къщата на Умберто Еко в Монте Чериньоне, от разсъжденията им върху книгата и книгите, които наука на всички разрушителни набези са достигнали до нас, се оформиха две идеи. Онова, което наричаме култура, всъщност е дългият процес на подбор и филтриране. Цели колекции от книги, картини, комикси и предмети на изкуството са били загържа-

¹⁶ *Bibliocauste* (англ.) – масовото унищожаване на книги и библиотеки с цел да се заличи част от една култура. Примери за библиокоств: на 10 май 1933 г. в Берлин националсоциалистите изгарят над 20 хиляди книги, неудобни на хитлеристкия режим; унищожаването на Националната библиотека в Багдад. Описание на явлението прави Fernando Báez в книгата си „Универсална история на унищожаването на книги“ (Baez, Fernando. *A Universal History of the Destruction of Books: From Ancient Sumer to Modern-day Iraq*. Transl. from the Spanish by Alfred MacAdam. New York: Atlas Books, 2010, 372 p.).

ни от ръката на цензора, изчезнали са в пламъците или са се изгубили поради най-банална небрежност. А дали това не е била най-хубавата част от неизброимите дарове на предишните векове? Или е била най-лошата? И какво сме получили в наследство от всяка област на творческата изява – самородното злато или тинята? Все още четем Еврипид, Софокъл и Есхил като тримата най-велики старогръцки драматични поети. Но когато Аристотел в своята „Поетика“ – творба, посветена на трагедията – изрежда имената на най-прочутите ѝ представители, не споменава нито един от тримата. Произведенията, които сме изгубили, дали не са били по-добрата и по-представителната част от гръцкия театър в сравнение с достигналите до нас? И кой оттук нататък ще разсее това наше съмнение?

Ще се утешим ли от мисълта, че сред папирусите, изчезнали при пожара в Александрийската библиотека и от всички библиотеки, превърнали се в кълба дим, са дремели множество посредствени творби, шедьоври на безвкусието и много глупост? На фона на грамадите бездарност и оскърдните съкровища, приютени в библиотеките ни, ще успеем ли да прежалим безвъзвратните загуби от миналото, доброволните или неволните убийства на нашата памет? Ще съумеем ли да се задоволим с наследството, което сме опазили и за което нашите общества, бронирани в ризницата на всички световни технологии, все още търсят сигурно място за съхранение, без да постигнат траен успех? Колкото и настойчиво да искаме миналото да проговори, никога не ще открием в нашите библиотеки, музеи или кинотеки нещо друго освен творбите, които времето не е успяло да унищожи. Сега повече от всякога осъзнаваме, че културата е онова, което остава, след като всичко друго е забравено.

Но може би най-приятното в тези разговори е почитта, отдадена на глупостта, която мълчаливо наблюдава гигантския упорит труд на човечеството и никога не се извинява за своята категоричност. И именно там срещата

между семиолога и сценариста, колекционерите на книги и лудо влюбените в предмета „книга“ мъже достига връхната си точка. Единият от тях е събрал колекция от извънредно редки творби, съдържащи лъжливите постижения и грешките на човечеството, но е избрал само такива, които според него отразяват опитите на човека да създаде верни теории. „Човекът е открил огъня – обяснява Умберто Еко, – построи е градове, написал е прекрасна поезия, дал е какви ли не интерпретации за света, измислил е митологични образи и т.н. Но в същото време не е спрял да води война със себеподобните си, да прави грешки, да разрушава околната среда. Съществува равновесие между висшата интелектуална добродетел и просташката низост, защото в крайна сметка те взаимно се неутрализират. Така че, решавайки да говорим за глупостта, по някакъв начин отдаваме почит на това полугениално, полумалоумно създание.“ Ако книгите са орисани да бъдат точно отражение не само на заложбите, надеждите и стремленията на човечеството, но и на склонността му постоянно да дебне как да улови нещо по-добро и да заграби нещо повече, тогава те – книгите, трябва на всяка цена да пресъздадат и прекомерната му гордост, и безбройните му подлости. Така че *нека не се надяваме*, че ще се отървем от тези изпълнени с лъжи и грешки свидетели, а следователно и от нашите „непогрешими“ безкрайно глупави гледни точки. Те ще ни следват като сенки чак до края на отреденото ни време и ще говорят, без да мамят, за онова, което сме били, и особено за това, което сме – страстни и упорити изследователи, но за да сме честни – и напълно безскрупулни. Грешката е типична за природата на човека, но това се отнася само до онези хора, които търсят истината. По пътя към нея неминуемо се лъжат и допускат грешки. Колко ли пътища, които не водят за никъде, се кроят зад всяко решено уравнение и зад всяка потвърдена хипотеза, зад всеки успешен експеримент и зад всяка споделена философия? Така, от една страна, книгите

осветяват мечтата за човечество, което най-сетне се освобождава от уморителните прояви на безчестие и позор, но от друга, очерният тази мечта и отнемат блясъка ѝ.

Сценарист със световна слава, театрален ас и виден есеист, Жан-Клод Карьер изпитва огромна симпатия към непознатия и неопознат паметник на човечеството – глупостта, който според него е „недостатъчно посещаван“, и му е посветил творба, която постоянно се преиздава. „Когато през 60-те години с Ги Бештел започвахме нашия „Речник на глупостта“ – споделя в настоящия разговор Карьер, – си казахме: Защо да се вкопчваме само в историята на интелектуалния блясък, на шедьоврите, на великите паметници на човешкия ум? Глупостта, тъй скъпа на Флобер, ни се стори не само несравнимо по-разпространена (това се подразбира), но и много по-плодоносна, по-способна да разкрие безброй истини, а в известен смисъл и по-честна.“ Карьер си дава сметка, че вниманието, което е отделил на глупостта, му е помогнало да разбере отлично смисъла на положените от Еко усилия да събере най-шокиращите свидетелства на трескавата и сляпа страст, присъща на нас, хората, да се отклоняваме от правия път и да се заблуждаваме. Несъмнено между грешката и глупостта има родствена връзка или, образно казано – съучастничество, което в течение на вековете нищо не е било в състояние да разруши. Но още по-изненадващ за нас е фактът, че във въпросите, на които авторът на „Речник на глупостта“ и авторът на „Войната за лъжата“ дълго са търсили отговор, има избрани родства¹⁷, чиято дълбочина срещите им разкриха.

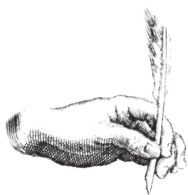
Двамата са наблюдатели и хроникьори, които се забавляват с „произшествията по пътя“ и са убедени, че можем да разберем нещичко за човешкото приключение, като опознаваме както звездните му мигове, така и паденията му.

¹⁷ Асоциация с романа на Гюте „Родства по избор“ (в някои преводи и „Сродства по избор“).

В тази книга Жан-Клод Карьер и Умберто Еко се впускат в блестяща импровизация на тема *паметта на човечеството* чрез примери и описания на неговите неуспехи, провали, невъзвратими загуби и забрава, които не са по-малобройни от шедьоврите му. Те се забавляват, докато доказват как книгата, наука на щетите, причинени ѝ в процеса на филтриране на информация, за добро или за лошо, в края на краищата е оцеляла, избягвайки всички заложен ѝ капани. В отговор на предизвикателства от типа на универсалната дигитализация и появата на нови медии за електронно четене припомнянето на периодите на възход и упадък на книгата позволява да се преценят неизбежните последици от предизвестените промени и трансформации. Тези срещи са широко усмихната слънчева почит към Галактиката на Гутенберг¹⁸ и ще очароват всички – и най-вече влюбените в книгата. А у притежателите на електронни книги не е изключено да провокират пристъп на носталгия.

Жан-Филип дьо Тонак

¹⁸ Този израз дължим на едноименната книга на канадския медиен философ Маршал Маклуън (McLuhan, Marshall. *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man.* [Toronto]: University of Toronto Press [1962]. 293 p.).

Увертюра: Книгата няма да умре

Жан-Клод Карьер

На последната среща в Давос през 2008 г. по повод феномените, които ще разтърсят човечеството през следващите петнадесет години, един футуролог предложи да се занимаем само с четири от тях, защото смятал, че те със сигурност ще се случат. Първият според него е цената на петрола – щяла да стане 500 долара за барел. Вторият се отнася за водата – щяла да се превърне в търговски продукт, в стока, също като петрола. По тази причина сме щели да станем свидетели как на борсата ще има и „курс на водата“. Третото му предсказание обхващаше цяла Африка – през следващите десетилетия континентът с абсолютна сигурност щял да се превърне в могъща икономическа сила, нещо, което наистина ѝ желаем. А четвъртият феномен според този пророк професионалист щяло да е изчезването на книгата. В такъв случай е особено важно да узнаем дали безследното изчезване на книгата, ако то наистина се случи, би предизвикало същите последици за човечеството, като например водният дефицит или недостъпният петрол.

Умберто Еко

Дали книгата наистина ще изчезне поради появата на интернет? Писах на тази тема, когато му беше времето¹⁹, в момент, когато въпросът беше на дневен ред.

И оттогава всеки път, когато поискат да кажа мнението си, не мога да добавя нищо ново, освен да пренапиша същия текст. Никой не си дава сметка, че се повтарям, защото няма нищо по-неиздавано от онова, което вече е било публикувано, а и защото общественото мнение (или поне журналистите) постоянно живее с фиксидеята, че книгата ще изчезне (или поне журналистите смятат, че техните читатели живеят с тази фиксидея), и всеки от тях неуморно задава един и същ въпрос...

Всъщност има твърде малко неща за казване. С интернет се върнахме в азбучната ера. Дори и за миг да бяхме повярвали, че живеем в цивилизацията на образите, компютърът ни запрати в Галактиката на Гутенберг, така че отново сме принудени да четем. А за тази цел ни трябва носител. Това не може да бъде самият компютър. Прекарайте в четене два часа пред компютъра си и очите ви ще заприличат на топки за тенис. У дома имам защитни очила от полароид и те пазят очите ми от вредата, която ми нанася продължителното четене от екрана. Между другото компютърът е зависим от електричеството, а и човек не може да чете, ако е във ваната например, или пък, ако е полегнал на една страна в леглото си. Така че книгата е по-гъвкаво „сечиво“.

Ще стане едно от двете – или книгата ще си остане средата на четенето, или пък ще се появи нещо, което ще прилича

¹⁹ Става дума за популярната лекция на Умберто Еко „От интернет към Гутенберг“ от 1996 г. Виж публикациите на английски и български: Eco, Umberto. From Internet to Gutenberg: A lecture presented by Umberto Eco at Columbia University, The Italian Academy for Advanced Studies in America. November 12, 1996. Available from: <http://www.columbia.edu/cu/casaitaliana/internet.htm>; Еко, Умберто. От интернет към Гутенберг // Понеделник, 2004, № 5-6, с.103-108.

на нея и ще имитира нещо, което книгата никога не е преставала да бъде – дори преди изнамирането на книгопечатането. Вариациите на книгата като обект не са променили нито нейната функция, нито „синтаксиса“ ѝ от 500 години насам. Книгата е като лъжицата, чука, колелото и длетото. След като човек веднъж ги е изобретил, по-добри със същото име не може да измисли. Не може да изобретиш отново лъжица, която е по-добро нещо от една лъжица. Дизайнерите се опитват да подобрят тирбушона – новите му варианти имат слаб успех, а и не работят добре. Филип Старк²⁰ направи опит да подобри изстисквачката за лимони, но за сметка на по-естетичния вид изобретението пропуска семките в сока. Книгата е преминала изпитанието и е трудно да си представим, че за същата цел е възможно да се изобрети нещо по-добро от книгата. Може би тя ще еволюира – например съставните ѝ части ще се променят, може би един ден страниците ѝ няма да са от хартия. Но пак ще си остане книга.

Жан-Клод Карьер

Изглежда обаче, че последните версии на електронната книга я превръщат в сериозен конкурент на печатната ѝ посестрима. Устройството *Reader*²¹ вече съдържа 160 заглавия. А процесът няма да спре дотук.

Умберто Еко

Повече от ясно е, че всеки магистрат ще отнесе много по-лесно в дома си 25 000 документа, които съставят досието на един процес, ако те са запаменени в електронен четец. В много области електронната книга ще облекчи

²⁰ Филип Старк (р. 1949) – френски промишлен дизайнер. Сред шедъврите му са алуминиевата преса за лимони *Juicy Salif* (1990), моторедът *Moto* 6.5, обзавеждане за баня, очила, санитарна керамика за *Duravit*, вани за *Hoesch* и отпическата компютърна мишка за „Майкрософт“, еднакво удобна за дясна и за лява ръка.

²¹ Четец за електронни книги на компанията *Sony* (модел 2009 г.). Настоящият разговор се води през 2009 г.

хората, когато се ползва за извънредни ситуации. Продължавам обаче да си задавам елементарния въпрос дали, даже при идеално адаптирана към четенето технология, ще ти е удобно да четеш „Война и мир“ от електронен носител. Ами, ще видим. Така или иначе, вече няма да можем да четем Толстой и другите книги върху хартиен носител, защото са започнали да се разпадат в библиотеките ни.

Жан-Клод Карьер

Да, книгата стана мимолетна, нетрайна стока. Хартията вече не е хартия, а мастилото не е мастило.

Умберто Еко

Повечето книги на издателствата „Галимар“ и „Врен“ от 50-те години изчезнаха. Дори не мога да пипна с ръка „Философията през Средновековието“ от Жилсон²², а тя толкова ми помогна, когато подготвях дипломната си работа. Страниците буквално се чупят, трошат и разпадат. Разбира се, бих могъл да си купя ново издание, но аз съм привързан към старата си книга с всички бележки, които съм правил с разноцветни моливи, защото те увековечават справките ми. Това е вече история...

Жан-Филип дьо Тонак

Появяват се нови носители, които са по-добре адаптирани за четене на „всякакъв терен“ – независимо дали човек прави справки в енциклопедиите, или чете романи онлайн. Защо да не допуснем, че въпреки всичко ще започне процес на бавно разлюбване на книгата в традиционната ѝ форма?

Умберто Еко

Всичко може да се случи. Възможно е в бъдеще от книга да се интересуват само шепа нетрадиционалисти, поклонни-

²² Етиен Жилсон (1884-1978) – френски религиозен философ, един от най-задълбочените представители на неотомизма.

ци, които ще задоволяват консервативното си любопитство в музеите или библиотеките.

Жан-Клод Карьер

Ако изобщо останат такива...

Умберто Еко

Да, но нека си представим, че прекрасното изобретение „интернет“ на свой ред някога изчезне. Също като дирижаблите, които напуснаха небесата. Когато „Хинденбург“²³ се погналва над Ню Йорк, а това е малко преди войната, бъдещето на дирижаблите е вече обречено. Същото стана и с „Конкорд“ – инцидентът над Гонес²⁴ през 2000 г. беше фатален. Историята е изключително интересна. Изобретява се самолет, който вместо за осем часа прекосява Атлантическия океан за три. Кой би могъл да оспори погобен напредък? Само че се отказваме от него след тази катастрофа, и то заради преценката, че „Конкорд“ струва твърде скъпо. Това сериозно основание ли е? Атомната бомба също струваше много скъпо!

Жан-Филип дьо Тонак

Ще ви цитирам едно мнение на Херман Хесе за релегитимация на книгата, която според него ще се случи в резултат на техническия прогрес. През 50-те години той пише: „Колкото повече с времето нуждите от развлечение и масово образование бъдат задоволявани чрез новите изобретения, толкова по-бързо книга-

²³ Германският дирижабъл „Хинденбург“ (LZ 129) е най-големият конструиран някога дирижабъл. На 6 май 1937 г., след успешен полет над Атлантическия океан, малко преди приземяването му в Лейкхърст, Ню Джърси, избухва пожар в задната му част и той се взривява за 34 секунди. Загиват 35 от 97-те души на борда. Само за година е извършил 63 полета.

²⁴ На 25 юли 2000 г. свръхзвуковият самолет „Конкорд“ катастрофира над гр. Гонес, недалеч от Париж. „Конкорд“ продължава да лети до 2003 г., но компаниите *British Airways* и *Air France* се отказват от него по икономически съображения.

та ще възвърне достойнството и авторитета си. Все още не сме достигнали напълно момента, когато младите конкурентни изобретения като радиото, киното и т.н. ще отнемат на печатната книга онези нейни функции, които тя може да изгуби, „без да понесе щети“²⁵.

Жан-Клод Карьер

Е, поне в това отношение не се е излъгал. Киното, радиото, а и телевизията не са отнели от книгата нещо, от чиято липса тя да е пострадала... Естествено Хесе не би могъл да предвиди, че ще се появят технологиите, на които сме свидетели днес.

Умберто Еко

В определен момент хората измислят азбуката и писането. Можем да приемем, че писането е продължение на ръката и в този смисъл то е почти физиологично. Писането е технология за комуникация, която е пряко свързана с човешкото тяло. След като я е узнамерил, човек вече не може да се откаже от нея. Пак ще повторя: същото е и с изобретяването на колелото. Днешните колела са същите като колелата в праисторическите времена. Докато модерните изобретения като киното, радиото и интернет са друго нещо – те не са физиологични.

Жан-Клод Карьер

Имаш право да наблягаш на този факт: никога не сме имали по-голяма необходимост да четем и пишем, колкото в наши дни. Не бихме могли да използваме компютъра, ако не знаехме да четем и пишем. А всъщност нещата са по-сложни от едно време, защото въведохме нови знаци, символи, кодове. Азбуката ни се увеличи. Все по-трудно е човек да се научи да чете. Щяхме да станем свидетели на завръщането на устната традиция, ако нашите компютри можеха да

²⁵ Неточен цитат от есето на Херман Хесе „Магията на книгата“ (1930).

предават директно думите ни. Само че това поставя още един въпрос: дали човек би могъл да се изразява добре, ако не знае да чете и пише?

Умберто Еко

Без никакво съмнение Омир би отговорил: „Да!“

Жан-Клод Карьер

Да, но Омир е част от епохата на устната традиция. Придобил е всичко по пътя на същата традиция по време, когато в Гърция все още нищо не е било написано. Можем ли да си представим днес писател, който диктува романа си, без някой да го записва и без самият той да познава цялата литература, създадена преди него? Може би неговото творчество би имало очарованието на наивността, на откритието, на новото, непознатото и нечутото. Струва ми се обаче, че такъв творец би се чувствал оцетен, ако не притежава онова, което ние – по липса на по-добър термин, наричаме „култура“. Рембо е бил щедро надарен с талант и е създал неподражаеми стихове. Но той в никакъв случай не е бил самоук. На шестнадесет години вече е притежавал солидна класическа култура. Дори е умеел да пише стихове на латински.

Умберто Еко и Жан-Клод Каруер
ТОВА НЕ Е КРАЯТ НА КНИГИТЕ

Превод *Силвия Колева*
Отговорен редактор *Петя К. Димитрова*
Научен редактор *доц. д-р Милена Цветкова*
Дизайн на корицата *Яна Аргиропулос*
Коректор *Цвета Нинкова*
Предпечат *Яна Аргиропулос*

Френска. Второ издание
Формат 60x90/16
Печатни коли 23
ISBN 978-619-164-454-4

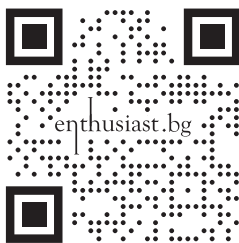
Издава

enthusiast

Запазена марка на
„Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД

София, бул. „Васил Левски“ 31
тел.: 02 943 87 16
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите от
www.enthusiast.bg

Печат АБАГАР АД

• • • • •

Във време на пазарни войни за облика на писаното слово трима мъдри мъже се забавляват. Обединили тройна гоза ерудиция и остроумие, журналистът Жан-Филип дьо Тонак, Умберто Еко и Жан-Клод Карриер ни канят на разговор за миналото, настоящето и бъдещето на книгите от хартия.

Писал ли е Христос?

Коя е една от най-опасните книги на света?

Кой е първият автор, който е писал за пари?

Кой е първият издател?

Кога автори на книги са скандирали „Долу книгите!“?

Кои са „разрушителите“ или „трошачите“ на книги?

Какво не са предсказали фантастите?

„Това не е краят на книгите“ е забележително издание – синтез на потенциала на двамата съвременни интелектуалци (Еко и Карриер), притежаващи уникална обща култура и способност да я интерпретират, като боравят с огромна по обем многостранна информация, както и ведра, оптимистична и енергична битка за бъдещето на книгата. Авторите водят многочасов разговор за книгите и писателите – от Омир, Еврипид, Софокъл и Платон до Кафка и съвременните европейски и американски философи. Творчеството им, идеите, куриозите и парадоксите от живота им се интерпретират с изключително майсторство и размах. А коментарите на реалии от последните 20 години като интернет, компютърни програми, електронни книги са професионални и много любопитни.

